

Aulocopella dactylos Rigby & Bayer, 1971

Aulocopella winnipegensis Rauff, 1894

Afleiding van de naam

Aulocopella: verkleinwoord van *Aulocopium*

dactylos (Gr.): vinger

'spons met vingervormige uitsteeksels'

winnipegensis: naar Winnipeg (Can.)

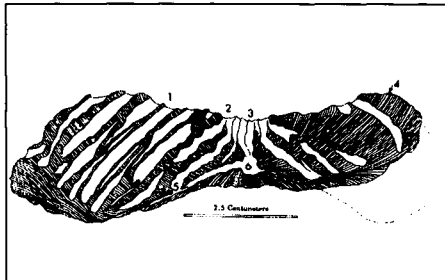

Fig. 50. *Aulocopella dactylos*. De doorsnede toont de hoge skeletradiant, het kanaalstelsel en het verloop van de skeletstrengen.

Uit: Rigby & Bayer⁹⁶.

Vorm

Aulocopella dactylos is een grote, betrekkelijk platte spons, die uit een ronde centrale schijf bestaat met een doorsnede van ca. 8 cm. Van daaruit groeien zes tot acht vertakkingen in alle richtingen.

Aanvankelijk groeien deze min of meer in hetzelfde vlak als de onderkant van de basale schijf, daarna buigen ze wat naar beneden en eindigen in stompe vingervormige uitstulpingen. De onderkant van de hele spons is min of meer concaaf met een totale doorsnede van zo'n 10 cm. Bovenop de vingers lopen kanalen, die in het centraal gelegen spongocoel eindigen. Het lijkt alsof de zijanten van de spons met diepe vingerdeuken zijn gemodelleerd. De ruimte tussen de vertakkingen zou men 'oksels' kunnen noemen.

De zijanten van de vingervormige uitgroeisels en de oksels zijn bedekt met een dicht dekskelet.

Kanaalsysteem

In het centrum van de spons lopen verticale kanalen omhoog en monden uit in de basis van het ondiepe spongocoel. Andere uitstroomkanalen lopen schuin naar boven en naar binnen. Zij monden uit in de buurt van het spongocoel of, verder van het centrum gelegen, op het bovenzvlak (fig. 50). Op de bovenzijde van de spons zijn deze kanalen als gevolg van verwerking dikwijls 'opengewerkt' en is de loop ervan goed te volgen.

Skelet

Het skelet is anthaspidellid en komt overeen met dat van de eerder genoemde soorten *Aulocopella*. De skeletradiant ligt ruim boven de basis van het sponslichaam.

Vergelijkbare soorten

Aulocopella dactylos zal door de kenmerkende vingervormige uitgroeisels niet snel verwisseld worden met eerder genoemde soorten *Aulocopella* of met *Aulocopium aurantium*.

Wel zal men op de hoede moeten zijn voor verwisseling met een spons uit het Boven-Krijt, die vrij regelmatig in de Formatie van Enschede voorkomt: *Phyllodermia agariciformis* Schrammen, 1924, vroeger ook beschreven onder de naam *Discodermia agariciformis*. Ook deze spons heeft een rond centraal deel met eenzelfde type spongocoel en ook met zijwaartse uitgroeisels en tussenliggende oksels. Hier moet het skelet uitsluitend geven. Bij *Phyllodermia* bestaat het skelet uit een groot aantal warrige skeletelementen, terwijl *Aulocopella* het bekende laddertjespatroon heeft, dat meestal het best zichtbaar is in de door verwerking half open kanalen.

A. dactylos komt ook overeen met *Aulocopella winnipegensis* Rauff, 1895, een grote, platte spons, 10 tot 12 cm in doorsnede en ongeveer 5 cm hoog, met een min of meer vlakke tot concave basis. In het centrale deel ontspringen acht tot tien uitgroeisels of vleugels, waarvan sommige zich vertakken. In tegenstelling tot *A. dactylos* bevindt zich op de bovenkant van het centrale deel echter een groot, diep spongocoel. Vanuit de uitgroeisels lopen vele concentrische kanalen eerst schuin omhoog, maar buigen zover om, dat zij min of meer parallel aan het oppervlak, horizontaal in het spongocoel uitmonden. Zie plaat 11, fig. 4.

De kans, dat deze spons ook in het materiaal van Baltica wordt aangetroffen, is niet groot. Fragmenten kunnen tussen 'afgekeurde' aulocopiëms liggen. Het is van belang te letten op grote fragmenten met een spongocoel van 2 a 3 cm in doorsnede en met 'oksels', die getuigen van (afgebroken) vleugels. Als voorbeelden zijn op in plaat 11 fig. 5 en 6 twee van dergelijke fragmenten afgebeeld.

Verdieping

Aulocopella dactylos is een uiterst zeldzame verschijning. In de literatuur zijn slechts tien exemplaren beschreven, negen uit Noord-Amerika en één als zwerfsteen uit de Lausitz, hiernaast afgebeeld in plaat 11, fig. 3 a,b. In het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie in Stockholm hebben Rhebergen en Von Hacht onlangs een exemplaar als zwerfsteen van Gotland aangetroffen. Tot nu toe zijn in het onderzochte Nederlands-Duitse materiaal slechts fragmenten van vermoedelijk *A. dactylos* herkend.

Ook *A. winnipegensis* is uiterst zeldzaam. Slechts vier exemplaren, gevonden in Canada, zijn beschreven.

Zusammenfassung

Aulocopella dactylos ist ein etwa 8 cm grosser, flacher Schwamm mit einer zentralen Scheibe, an der 6 bis 8 Verzweigungen in allen Richtungen entspringen. Diese wachsen anfangs auf derselben Höhe wie der Basisteil, biegen dann aber abwärts und enden in stumpfen, fingerartigen Ausstülpungen. Es besitzt ein weites, flaches Spongocoel. Die Seiten der Ausstülpungen sind, wie die Achseln, mit einem dichten Deckskelet versehen.

A. winnipegensis ist ein 10 bis 12 cm breiter Schwamm, etwa 5 cm hoch, mit flacher oder konkaver Basis. Im Gegensatz zu *A. dactylos* hat dieser Schwamm ein grosses, tiefes Spongocoel im zentralen Teil, aus dem 8 bis 10 flügelartige Ausstülpungen entspringen. Von den Auswüchsen laufen Kanäle parallel an der Oberfläche zum Spongocoel, in den sie horizontal münden.

Beide Schwämme sind seltene Erscheinungen. Von *A. dactylos* sind zwei Geschiefbefunde bekannt. Sammler sollten auf unansehnliche 'Aulocopiumreste' achten, an denen Reste der 'Arme', 'Flügel', oder 'Achseln' erkennbar sind. Es besteht die Gefahr der Verwechslung mit einem Kreideschwamm, nämlich *Phyllodermia* (früher: *Discodermia*) *agariciformis*. Dieser hat etwa dieselbe äussere Form mit Auswüchsen und Achseln, weist aber ein vollkommen anderes Skelettsystem, das mit dem anthaspidelliden Skelett nichts zu tun hat, auf.

Plaat 11. *Aulocopella dactylos* en *A. winnipegensis*

- 1 a,b: *Aulocopella dactylos*. Iowa, USA.
- 2 a,b: *Aulocopella dactylos*. Iowa, USA.
- 3 a,b: *Aulocopella dactylos*. Schlabendorf Süd, Niederlausitz, D. Coll. H.-H. Krueger, Museum f. Naturkunde, Berlin. Nr. M 12785; x 1.
- 4 a-c: *Aulocopella winnipegensis*. Reconstructie door Rauff⁹⁶, Plaat XXIV, fig. 4a: boven- en zijaanzicht; 4b: onderaanzicht. 4c: fragment.
- 5: *Aulocopella winnipegensis*? Wilsum. Coll. Rhebergen; nr. Ue 116.88; x 1
- 6: *Aulocopella winnipegensis*? Wilsum. Coll. Rhebergen; nr. Ue 117.08; x 1.

